

PUBLIEKSFORUM in het VLAAMS PARLEMENT (24-25-26 MEI)
Nieuwe impulsen voor het debat over genetisch gewijzigd voedsel

**Aanbevelingen van het Publiekspanel
aan het Vlaams Parlement**

Net op de dag dat in het Vlaams Parlement twee nieuwe ministers werden ingezworen, vond één verdieping lager, in zaal De Schelp, een voor de Vlaamse politiek nieuw initiatief zijn beslag: VLAMINGEN BRENGEN RECHTSTREEKS ADVIES UIT AAN HET VLAAMS PARLEMENT. Het eerste Vlaams publieksforum was daarmee een feit.

Genetisch gewijzigd voedsel blijft controversen opwerpen. Dat bleek ook weer tijdens het goed bijgewoonde publieksforum dit weekend in het Vlaams Parlement. Voor- en tegenstanders, zowel als spreker of vanuit de zaal hebben allen hun argumenten om hun standpunten kracht bij te zetten. Dit maakt het voor de bevolking en de Vlaamse Volksvertegenwoordigers niet eenvoudig om beslissingen te nemen in deze complexe materie.

Het publiekspanel, bestaande uit vijftien gewone Vlamingen, ondervroeg en ging op zaterdag en zondag in dialoog met experts, opiniemakers en betrokkenen uit de biotechnologiesector. De zestien bogen zich gedurende twee voorbereidende weekends al over het onderwerp, en stelden toen een reeks pertinente vragen op die ze zich stellen over genetisch gewijzigd voedsel, na het doornemen van de gegevens en standpunten daarover.

Op basis van deze publieke debatten brachten zij een reeks aanbevelingen naar voren, die werden overhandigd aan Norbert De Batselier, voorzitter van **het Vlaams Parlement**. De discussies tijdens het weekend hebben zowel de deskundigen als de aanwezige Vlaamse Volksvertegenwoordigers overtuigd van de kwaliteit en nut om op dergelijke wijze het "gezond verstand" van de Vlaming te consulteren over maatschappelijke en technologische controverses. Opmerkelijk was de reactie van één van de betrokken deskundigen, die stelde dat het publiekspanel in zijn aanbevelingen vooruitgang had weten te brengen in discussies tussen voor- en tegenstanders die verworden was tot een loopgravenoorlog. Ook de Voorzitter van het Vlaams Parlement maakte zich sterk dat dit document met aanbevelingen het uitgangspunt zou worden voor nieuw parlementair werk over deze materie. Op deze manier omkaderd, kan publieksparticipatie en parlementair werk dus wel hand in hand gaan.

Hieronder vindt u een samenvatting van de aanbevelingen van het publiekspanel:

De volledige versie van de aanbevelingen vindt u in bijlage en in het eindrapport dat aan Voorzitter De Batselier werd overhandigd (andere bijlage). Sommige leden van het publiekspanel gaven aan om bereid te zijn de pers te woord te staan over hun ervaringen met dit voor Vlaanderen uniek initiatief.

Regelgeving, controle en inspraak:

- Een aansprakelijkheidsregeling i.v.m. genetisch gewijzigde voeding die duidelijk en afdwingbaar is;
- De consument moet blijvend kunnen kiezen tussen voeding met of zonder GGO's;
- De overheid moet méér betrouwbare, onafhankelijke controles uitvoeren op voedsel;
- Geen vergunningen louter op excat-wetenschappelijk basis, maar ook na consultatie van bvb. economen, sociologen, ethici

- Voor een actieve vorm van publieksconsultatie bij de omzetting van de nieuwe Europese Richtlijn;
- Vlaanderen moet zijn stem laten horen in de Europese milieuraaden.

Informatie:

- Een eenvormige lay-out en iconen voor GGO/GGO-vrij voedingswaar, op Europees vlak;
- Etikettering zonder sensibilisering is zinloos;
- Info via internet maar ook voor niet-internet gebruikers via bibliotheken, scholen en tijdschriften;
- Informatie over voeding voor mensen als voor diervoeder.

Ethische aspecten:

- Het maatschappelijk debat over patentering van levende organismen en over de techniek van genetische wijziging moet blijvend gevoerd worden. Dit debat mag echter niet in de weg staan van de discussie over het toelaten van specifieke toepassingen op basis van de mogelijke gevolgen ervan;
- Bedrijven moeten een duidelijke, gemotiveerde ethische code hebben (meerderheidsadvies);
- Een ethisch code voor en door de biotechnologiesector in zijn geheel (meerderheidsadvies).

Gezondheid:

- Betrouwbare informatie en strenge controles herstellen het vertrouwen dat de gezondheidsrisico's van de vergunde genetisch gewijzigde voeding verwaarloosbaar zijn;
- Blijvende opvolging én indien nodig ingrepen zijn evenwel noodzakelijk.

Noord-Zuid en economische dimensie:

- De Vlaamse Overheid zou het fundamenteel onderzoek en ontwikkeling van GGO's verder moeten ondersteunen, zowel openbaar als in privé-bedrijven. Deze steun moet gedeeltelijk afhangen van het ter beschikking stellen van de resultaten aan de Derde Wereldlanden;
- Naast GGO-onderzoek moet ook onderzoek naar klassieke en bio-landbouwtechnieken als volwaardig onderzoeksdomein ondersteund worden;
- De Vlaamse Overheid moet de kennis- en technologieoverdracht én de onderzoekscapaciteit in het Zuiden stimuleren met de nodige kaders en middelen. Zij moet ervoor zorgen dat het geen exclusiviteit is van de multinationale ondernemingen wat er op dit vlak in het Zuiden gebeurt.

Milieu:

- Het behoud van de biodiversiteit en het ecosysteem zijn heel belangrijk;
- Ook na het op de markt brengen van een GGO is systematisch controle nodig. Een deel van de kosten hiervoor moet gedragen worden door de biotechnologie-industrie.

in bijlage: - *Overzicht publieksforum; lijst van onderwerpen, vragen en aanbevelingen*
- *Volledig eindrapport van het publieksforum (samenstelling panel, bijeenkomst, enz)*

contactpersoon: Wim Peeters 0495 598 526 wim.peeters@vlaamsparlement.be

24-25-26 MEI : EERSTE PUBLIEKSFORUM

Volksvertegenwoordigers worden steeds vaker geconfronteerd met nieuwe technologieën en het samenspel van die ontwikkelingen met de samenleving. Deskundigen en belangengroepen spreken mekaar vaak tegen. Bovendien blijft de vraag hangen wat de bevolking daar nu over denkt.

viWTA kreeg als taak van het Vlaams Parlement om dit soort discussies te structureren, en de stem van de bevolking beter aan bod te laten komen. Na het bestuderen van buitenlandse voorbeelden, besliste viWTA om een "publieksforum" te organiseren.

Een goed voorbeeld van zo'n controversieel onderwerp is genetisch gewijzigd voedsel.

Publieksforum: Vlamingen praten met experts

Zestien burgers, een doorsnee van de Vlaamse bevolking, leiden twee dagen lang een open discussie met topdeskundigen en markante opiniemakers over het onderwerp.

Na twee eerst twee voorbereidende weekends over het onderwerp te hebben gediscussieerd, neemt dit publiekspanel op 24-25-26 mei het roer in handen.

Tijdens het publieksforum brengt het kwesties aan de orde en bespreekt de antwoorden. Ook het aanwezige publiek kan vragen stellen. Resultaat: een open gesprek over wat de mensen bezighoudt.

Het publiekspanel adviseert het Parlement

Na deze discussie trekt het publiekspanel zich terug. Zijn alle controverses uitgeklaard? Op welke onderwerpen bleven de deskundigen het antwoord schuldig? Op welke terreinen is er nood aan ingrijpen vanwege de overheid? Wat zijn de verschillende standpunten en hoe zit het met de argumentatie? Daarna zet het publiekspanel zich aan het schrijven.

Op 26 mei worden de aanbevelingen dan overhandigd aan de voorzitter van het Vlaams Parlement: een werkstuk waarmee de Vlaamse Volksvertegenwoordigers weer het bos door de bomen kunnen zien.

Zo biedt het publieksforum een nuttige afpunlijst om wegwijs te geraken uit de veelheid van aanbevelingen en standpunten over wetenschappelijk complexe materies.

Vragen en Aanbevelingen van het Publiekspanel over Genetisch Gewijzigd Voedsel

Zes Gespreksonderwerpen voor Rond de Tafel

Op de twee voorbereidende weekend bogen zestien Vlamingen zich over het onderwerp genetisch gewijzigd voedsel. Op 24 en 25 mei ging het publiekspanel in dialoog met de experts, en stelde op basis van de debatten een reeks aanbevelingen op aan het Vlaams Parlement.

THEMA 1: REGELGEVING EN CONTROLE

Karen Janssens (Min. Volksgezondheid en Leefmilieu)
Mark De Loose (Centrum Landbouwkundig Onderzoek)

Europese regelgeving:

- Er is momenteel een 'de-facto' moratorium van kracht in de E.U. Welke aanpassingen zijn er gebeurd aan de Europese wetgeving om dit moratorium op te heffen? Hoe ver staat het ermee?

- Europese Richtlijnen zijn bijna omgezet in een Belgisch KB. Wat zijn nog de knelpunten? Discussiepunten?
- Welke groepen komen tussen bij de beslissing of een GGO op de markt mag komen of niet? Volgens welke procedures? Wie neemt de eindbeslissing?
- Hoe zullen GGO-producten en hun afgeleiden geëtiketteerd worden?

Belgische en Vlaamse regelgeving:

- Welke normen worden gehanteerd om proefvelden toe te laten?

Controle:

- Hoe zal de traceerbaarheid van genetisch gewijzigd voedsel geregeld worden?
- Wie stelt het 'post-marketingplan' op en wie controleert het?

- Wat als er iets misloopt? Wie is dan aansprakelijk? Bestaat er een snelle procedure om het GGO-produkt terug uit de handel te nemen?

Inspraak:

- Wat is de procedure bij publieksconsultatie? Wat doet men met het resultaat? En hoever ligt dit vast op Europees, federaal en Vlaams niveau?

AANBEVELINGEN VAN HET PUBLIEKSPANEL

De aansprakelijkheid moet eenvoudig juridisch afdwingbaar zijn. Ze moet zo sluitend zijn dat ze weinig interpretaties toelaat en de kans minimaal is dat verschillende betrokkenen de bal naar elkaar doorspelen

De keuzevrijheid moet gegarandeerd blijven. De problematiek is zeer complex: zowel mensen die genetisch gewijzigd voedsel willen als diegene die ze niet willen, moeten hiervoor kunnen kiezen. Bovendien mag men niet uit het oog verliezen dat stilstaan achteruitgaan betekent.

Er moet doelgericht controle gebeuren door onafhankelijke instanties, die beschikken over de nodige kennis en middelen en met onbetwistbare betrouwbaarheid. Na alle voedselincidenten van de laatste jaren moet de overheid een inspanning doen om het vertrouwen van de burgers hier terug te winnen.

Bij het beoordelen van vergunningsaanvragen moet zeker overwogen worden niet alleen exacte wetenschappers te betrekken, maar ook andere disciplines (economen, sociologen, ethici)

Bij publieksconsultatie mag men de reacties van het publiek niet naast zich neer leggen. Vlaanderen moet zijn stem laten horen in de Europese milieueraden.

THEMA 2: INFORMATIE-ASPECTEN

Johan Hallaert (FEVIA)
Robert Rémy (Test Aankoop)

Algemene informatie over GGO's

- Wat bestaat er momenteel aan betrouwbare informatie over deze materie bestemd voor het groot publiek? Waar vind je ze?
- Wie is er verantwoordelijk voor de informatie-stroom?
- Hoe is ze georganiseerd? Bestaat ze in de vorm van vraag en antwoord, lijst met veel gestelde vragen? Wordt de informatie up-to-date gehouden en is ze interactief?

Etikettering

- Wat is de concrete inhoud en vorm van de etikettering van genetisch gewijzigd voedsel? Op welke manier wordt ervoor gezorgd dat deze info voor iedereen begrijpbaar is en in hoever is dat Europees genormeerd? Zal het zijn zoals de E-nummercodes op voedselverpakkingen of op een duidelijkere manier?
- Wat moet er volgens U zeker instaan in de algemene info naar het publiek en op de etikettering? (zeker aan de referentiepersoon consumentenorganisatie)
- Hoe moet dit in de toekomst anders aangepakt?

AANBEVELINGEN VAN HET PUBLIEKSPANEL

Er moet een algemene campagne tot sensibilisering van het brede publiek komen:

- De inhoud hiervan moet het begrippen 'genetisch gewijzigd organisme' en 'genetisch gewijzigd voedsel' duidelijk kaderen, en ondermeer aandacht hebben voor de mogelijke voor- en nadelen, voor de etikettering, en voor het aspect van genetisch gewijzigd voer voor dieren die bestemd zijn voor menselijke consumptie.
- Etikettering zonder sensibilisering is zinloos

Een grote meerderheid vindt dat de overheid moet instaan voor duidelijke en neutrale informatie. De meerderheid vindt dat de bestaande website van de Belgian Biosafety Server (<http://biosafety.ihe.be>) hiervoor in aanmerking komt, maar deze moet dan wel in de landstaal aangeboden worden. Eventueel kan deze site in de toekomst ook dienen als portaalsite.

De informatie moet ook bereikbaar gemaakt worden voor mensen die geen toegang tot het internet hebben, bijvoorbeeld via bibliotheken, tijdschriften, opname in leerplan/eindtermen, ...

Een uniforme Europese lay-out van etiketten is nodig (o.a. met gebruik van duidelijke iconen)

In het kader van de EU-wetgeving geven we duidelijk de voorkeur aan een actieve publieksconsultatie, zodat de burger meer inspraak heeft in deze materie. Dergelijke participatie heeft pas zin na een sensibiliseringscampagne.

THEMA 3: ETHISCHE ASPECTEN

Sigrid Sterckx (Universiteit Gent, Landbouwfaculteit)
Johan Cardoen (Cropdesign)

- Wat zijn de ethische argumenten in de huidige discussie over genetisch gewijzigd voedsel en waarop zijn deze gebaseerd?
  - Kan u dit specifiek maken betreffende patentering?
  - En betreffende uitwisselen van genetisch materiaal van niet-verwante soorten?
- Kan men, wat betreft genetisch gewijzigd voedsel, op ethisch vlak grenzen afbakenen en zo ja welke kunnen die zijn?
- Hoe wordt in de bedrijven omgegaan met het ethisch aspect betreffende GGO's? Heeft uw bedrijf een ethische code? Waaruit bestaat die en hoe wordt er mee omgegaan?

AANBEVELINGEN VAN HET PUBLIEKSPANEL

Er moet een ethische afweging gebeuren bij het toelaten van genetisch gewijzigde voedingsproducten.

Het maatschappelijk debat over het al dan niet toelaten van genetische wijziging als techniek moet blijvend gevoerd worden. Dit debat mag echter niet in de weg staan van de discussie over het toelaten van specifieke toepassingen op basis van argumenten die verband houden met de mogelijke gevolgen ervan. Geschoolde ethici hebben een belangrijk rol bij het helpen expliciteren van de argumenten van de mensen.

Bedrijven moeten een duidelijke en gemotiveerde ethische code hebben. We zouden het liefst zien dat de biotechnologiesector in haar geheel nadenkt over een ethisch kader dat voor alle bedrijven van de sector geldt. Een kleine minderheid van de groep is het niet eens met deze aanbeveling in haar geheel, of met het laatste onderdeel van deze aanbeveling.

De discussie over patentering van levende organismen mag niet gesloten worden, maar moet blijvend worden gevoerd.

THEMA 4: GEZONDHEIDSASPECTEN

Jan Willems (Universiteit Gent, Faculteit Geneeskunde)
René Custers (VI. Interuniversitair Centrum voor Biotechnologie)

- Wie oordeelt er of genetisch gewijzigd voedsel voor onze gezondheid veilig is: bedrijven, wetenschappers, wetgevers, of burgers?
- Welke procedure wordt er hierbij gebruikt (testpersonen?); welke ervaring is aanwezig?

- Welke argumenten zijn er voor en tegen het produceren van genetisch gewijzigd voedsel wat betreft onze gezondheid?
  - Is er een meer of min-waarde voor onze gezondheid, en welke dan?
  - Kunt u de afweging doen van genetisch gewijzigd voedsel ten opzichte van bio-landbouwproducten en door traditionele landbouw geproduceerde voedsel?
- Zijn er genetische gewijzigde voedingsmiddelen op komst, hetzij als algemene voeding ofwel als speciale 'health food' met ziektevoorkomende werking, zodat traditionele geneesmiddelen achteraf kunnen verminderd worden?
- In welke mate bestaat het risico dat ons lichaam reageert op genetisch gewijzigd voedsel?
- In welke mate en hoe lang blijven er sporen van GGO's aanwezig in dierlijke voedingsproducten voor menselijke consumptie afkomstig van dieren die GGO-voer krijgen of gekregen hebben? Wat is eventueel de weerslag voor onze gezondheid?

AANBEVELINGEN VAN HET PUBLIEKSPANEL

Onze conclusie is dat, indien we als consumenten op een betrouwbare wijze geïnformeerd worden over de gezondheidsaspecten van genetisch gewijzigd voedsel, we terug vertrouwen krijgen.

Dankzij de uiterst strenge en betrouwbare controles hebben we vertrouwen dat de gezondheidsrisico's bij vergund genetisch gewijzigd voedsel verwaarloosbaar zijn.

Wel vinden we dat voor vergund genetisch gewijzigd voedsel een blijvende opvolging en controle m.b.t. gezondheidsaspecten noodzakelijk zijn. Desgevallend dienen maatregelen genomen te worden. Algemeen vinden we, dat gezien de complexiteit van de materie, maatschappelijke debatten nodig blijven.

THEMA 5: MONDIAAL EN ECONOMIE

Marc Van Montagu (Universiteit Gent, IPBO)
Thierry Kesteloot (Oxfam Wereldwinkels)
Eric Tollens (KU Leuven, Faculteit Landbouw en biotechnologie)

- Wat is de impact van genetisch gewijzigde voedingsgewassen op de relaties tussen de producenten ervan, de boeren en de consumenten? Indien deze impact negatief is, welke alternatieven zijn er om de gevolgen op deze relaties te ondervangen?
- Op welke manier kan een controleorgaan op mondiaal vlak een regulerende en controlerende

rol spelen in de implementatie van de alternatieven? Welke taken, bevoegdheden zou dit orgaan dan moeten hebben? Zuiver advies, waarnemend of effectief controlerend? Welke initiatieven kan Vlaanderen of Europa op dat vlak nemen?

- Welke rol kan genetisch gewijzigd voedsel spelen in de voedselzekerheid op mondiaal vlak?
- Wat is de impact van de strenge Europese regelgeving en de eventuele strengere vertaling in nationaal recht op de landbouweconomie en GGO-kennisopbouw van Europa of het betreffende land?

AANBEVELINGEN VAN HET PUBLIEKSPANEL

In verband met de Noord-Zuid verhouding:

We willen in de eerste plaats bewaken dat het Zuiden een stem krijgt in het debat over genetische gewijzigd voedsel.

De Vlaamse overheid dient een kader te creëren en de middelen vrij te maken die de overdracht van kennis en technologie tussen het Noorden en het Zuiden en de uitbouw van lokale onderzoekscapaciteiten in het Zuiden mogelijk maakt.

We vinden dat niet-gouvernementele organisaties een betere ondersteuning verdienen voor de rol die ze kunnen spelen in het Noord-Zuid gebeuren in het perspectief van genetisch gewijzigd voedsel.

We willen dat de Vlaamse overheid er zoveel mogelijk op toeziet dat niet enkel de (eigen) belangen van multinationale ondernemingen bepalen wat er op het vlak van genetisch gewijzigd voedsel beslist wordt of gebeurt ten aanzien van het Zuiden (bv. patentering)

In verband met de economie:

De Vlaamse overheid zou het fundamenteel onderzoek en de technologische ontwikkeling van genetisch gewijzigd organismen verder moeten ondersteunen. De subsidiëring moet gedeeltelijk afhankelijk worden gemaakt van engagementen bij de onderzoekscentra en privé-bedrijven om hun relevante kennis deels ter beschikking te stellen van de Derde Wereld.

Wij vinden het belangrijk dat er dialoog zou zijn tussen niet-gouvernementele organisaties en hun partners in het Zuiden enerzijds en de biotechnologie-sector anderzijds.

Daarnaast mag het onderzoek van klassieke- en biolandbouwtechnieken niet verwaarloosd worden maar

moet het als volwaardig onderzoeksdomein naast technologie van genetische wijziging behouden worden.

THEMA 6: MILIEUASPECTEN

Yann Devos (Sectie Bioveiligheid en Biotechnologie – Pasteur Inst.)
Louis De Bruyn (Plantijn Hogeschool, VELT, Wervel)

- Welke lessen kunnen getrokken worden uit de ervaringen (cfr. antibioticaresistentie) met genetisch gewijzigd voedsel voor toekomstige toepassingen ervan? Welke bijkomende maatregelen heeft men ingebouwd op basis van deze ervaringen?
- In welke mate kunnen we een objectieve risico-beoordeling opmaken met de kennis die we NU hebben, rekening houdend met het feit dat onze kennis met betrekking tot genetisch gewijzigd voedsel tot op heden beperkt is?
- Wat zijn de consequenties voor het milieu als we bewust geen gebruik willen maken van de mogelijkheden die GGO's ons voor specifieke problemen kunnen bieden? En voor welk van deze consequenties zouden GGO hiervoor een oplossing kunnen bieden? (bv. minder gebruik pesticiden, bewaren/vernietigen biodiversiteit)?
- Is het zinvol veel tijd, geld en energie te investeren in onderzoek als de natuur toch op relatief korte termijn zichzelf aanpast (bv. insectenresistentie)?

AANBEVELINGEN VAN HET PUBLIEKSPANEL

De beoordeling van milieurisico's is heel belangrijk. Dit moet dossier per dossier onderzocht worden.

Biotechnologen moeten verantwoorde keuzes maken in functie van het behouden van de biodiversiteit en met respect voor de biotoop van de plant en het ecosysteem. Deze elementen moeten opgenomen worden als criteria bij de risico-evaluatie.

Eénmaal de genetisch gewijzigde voedingsproducten op de markt geïntroduceerd zijn, blijft milieurisico-evaluatie een noodzaak. Het huidige postmarketing-plan voorziet niet in voldoende controle. We verwachten meer systematische controle. De kosten hiervoor moeten ten dele gedragen worden door de biotechnologie-industrie.

Wij pleiten voor subsidies voor geïntegreerd *pest-management*, indien dit nog niet zou bestaan.

